

вимог та рекомендацій, розроблених Державною службою з надзвичайних ситуацій, а також які надані Міністерством освіти і науки України. Ці рекомендації розроблено Державною службою якості освіти спільно з експертами ініціативи «Система забезпечення якості освіти».

Як зазначено у рекомендаціях щодо створення безпечного освітнього середовища «Протокол безпеки – це певний набір правил, процедур, якими повинні керуватися педагоги та учні у закладі освіти щодо певної ситуації» [2].

Важливим в організації безпечного середовища є інформування усіх його учасників про правила мінної безпеки, забезпечення проходження працівниками школи навчань з надання першої невідкладної допомоги, психологічних тренінгів з підтримки емоційного стану педагогів і учнів в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру, налагодження партнерства з батьками, оперативне їх інформування.

В умовах воєнного стану та у післявоєнні роки відповідно до навколишньої ситуації кожен заклад має бути гнучким у виборі форми навчання (дистанційної чи змішаної), в укладанні розкладу уроків (для очного, дистанційного та змішаного навчання), технічного забезпечення навчання, під час створення інструкцій/протоколів/алгоритмів для вчителів, заступників директорів, інформації для батьків щодо онлайн-навчання, у впровадженні навчальних платформ, доборі навчальних матеріалів та стратегій роботи з учнями під час уроків [2].

Висновки. Отже, питання безпеки в освітньому середовищі на сьогодні є першочерговим завданням засновників і керівників шкіл, що потребує формування унікального педагогічного досвіду, переосмислення ролі освіти, її ціннісних складників для того, щоб узяти на себе новий рівень відповідальності.

Література

1. Безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану: на що звернути увагу директору школи. Режим доступу: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-v-umovakh/>
2. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. Державна служба якості освіти в Україні Режим доступу: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/>
3. Москалик С. В. Створення безпечного освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти: методична розробка. Недогарки, 2022. 49 с
4. Семенова Р. О., Музика О. Л., Корольов Д. К. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості: монографія. За ред. Р.О. Семенової. К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2020. 197 с.
5. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. За заг. ред. Цюман Т. П. К., 2018. 56 с.

ЛІНГВАЛЬНІ МАРКЕРИ КОНЦЕПТІВ «ВІЙНА» / «МИР» У СУЧАСНОМУ ЖАНРІ ПИСЬМЕННИЦЬКОЇ ПРОМОВИ

Педченко С. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
svpedchenko@gmail.com*

Сучасні українські письменники – амбасадори суспільної думки, речники національної культури на обширах світових форумів, ті, кому доводиться обстоювати нашу окремішність, право на свій не лише матеріальний, а й духовний дім, хранителі народної пам'яті¹ про добу воєнного лихоліття. Чільне місце в когорті таких

1. ¹ Форму родового та давального відмінків однини іменників третьої відміни вживаємо відповідно до норм чинного правописного кодексу (Український правопис. К. : Наукова думка, 2019. 391 с.).

«літописців» належить Сергієві Жадану – харківському поетові, прозаїку, музикантові, волонтеру, а віднедавна – й військовикові.

Мета пропонованої розвідки – схарактеризувати мовне оприявлення антоніміїчних концептів «ВІЙНА» / «МИР» у промові Сергія Жадана з нагоди вручення йому 23 жовтня 2022 року Премії миру німецьких книгарів. Цей текст український письменник розмістив на своїй ФБ-сторінці.

Промова – заздалегідь підготовлений публічний виступ на певну актуальну тему – в епоху швидкого «мережевого тиражування» стала надзвичайно потужним інструментом впливу на реципієнтів. Якщо ж вона виголошена людиною, наділеною здатністю до мистецьких метафоричних рефлексій, то сила й вага такого виступу зростає стократ. Стрижневими компонентами промови почасти стають концепти як ментальні етнокультурні утворення. Професор А. Загнітко небезпідставно потрактував їх як «узагальнений вияв структурування світу», атом пам'яті, ген культури, на який накладаються відповідні ціннісні настанови [3, с. 15–16].

Сергій Жадан в аналізованому художньо-публіцистичному тексті протиставляє опозитиви «ВІЙНА» / «МИР» передусім через просторово-часовий континуум, адже *«реальність війни кардинально різниться від реальності² миру»*, з першого дня повномасштабного вторгнення українців супроводжує *«відчуття часового зламу, відсутності тягlosti, відчуття спресованості повітря, коли дихати стає важко від того, що реальність тисне, намагаючись витиснути тебе по той бік життя, по той бік видимого»*, ми опинилися *«в цій щільній застигlosti, посеред холодного безчасся»*. Хронотопні маркери *тут і тепер, на завтра, завтра зранку* («якщо виживеш і прокинешся») інтенсифікують авторську інтенцію – викликати зворотну реакцію в європейського слухача / читача, вияскравити українську позицію, омовити знімілий світ війни, намалювати інтелектуальну мирну стратегію. *«Це печально й показово – ми говоримо про премію миру в той час, коли в Європі знову триває війна»*, – прагматично наголошує наратор на причетності до окресленого часопростору своїх «співрозмовників», застосовуючи антитезу зі стрижневими лексемами розглянутих концептів. Примітно, що перший компонент антоніміїчної пари (*війна*) автор уживає в тексті більше двадцяти разів, тоді як другий (*мир*) – вісімнадцять, утворюючи також експресивно та емоційно конотований відсубстантивний ад'єктив *мирний*.

Проте навколо останнього, важливішого натепер, ментального конструкту письменник проектує низку контекстуальних асоціатів. Стратегія майбутнього, за Жаданом, неможлива без справедливого миру, адже *«говорячи нині про мир, у контексті цієї кривавої, драматичної, розв'язаної Росією війни, дехто не хоче помічати простого факту: миру без справедливості не буває»*, замороження конфлікту не призведе до *«відчуття безпеки та перспективи»*. Прецедентність макроконцепту «МИР» для українського лінгвокультурного простору репрезентована мікроконцептами «МОВА» і «ПАМ'ЯТЬ»: *«<...> мова потребує нашої щоденної роботи, нашої постійної дотичності, нашої долученості. Зрештою, що в нас є для того, аби виговорити себе, аби себе пояснити? Наша мова і наша пам'ять»*, позаяк *«речі потребують саме цього – аби їх називали своїми іменами. Аби злочини називали злочинами. Аби свободу називали свободою. Аби підлість називали підлістю. В часи війни подібні лексеми звучать особливо виразно та загострено. Оминуті їх, не поранившись, дуже важко. Та й не треба їх оминати, зовсім не треба»*.

Автор закликає до повсякчасної роботи над словом, до омовлення, оречевлення застиглої воєнної простору: *«Передусім, нам потрібно буде вголос вимовляти імена загиблих. Вони мають бути названі. Інакше це буде велика розірваність мови, порожнеча поміж голосів, розлам у пам'яті»*. Онтологія майбутнього життя після

)

² Текст С. Жадана цитуємо без змін, відповідно до застосованих автором орфографічних норм.

досягнення справедливого миру репрезентована такими навколоядерними компонентами розгляданої концептосфери, як «СИЛА», «ВІРА», «ВПЕВНЕНІСТЬ», зрештою «ЛЮБОВ». Усі ці аксіологічні складники мовної етнокартини світу потрібні українцям, щоб відновити «відчуття часу, відчуття перспективи, відчуття тягlostі», тому що цей героїчний народ приречений на майбутнє, ба навіть більше – відповідальний за нього. Джерелом нашої сили, на думку Сергія Жадана, є передусім «МОВА», бо ж доки вона в нас є, доти маємо «бодай примарні шанси пояснити себе, проговорити **свою правду**, навести лад у **своїй пам'яті**».

Отже, Сергій Жадан, як і більшість представників сучасного національного культурного простору, вибудовує в аналізованому зразкові риторичного мистецтва своєрідну стратегію сталого розвитку повоєнної України. Оцінно-імперативна зорієнтованість промови репрезентована художньо вербалізованою опозитивною концептосферою «ВІЙНА» / «МИР», правобічний компонент якої маркований означувальним прикметником *СПРАВЕДЛИВИЙ* та іменниковими асоціатами *МОВА* і *ПАМ'ЯТЬ*. Візію національного майбутнього, переконані літописці новітньої доби, неможливо втілити без збереження цих генетичних кодів українства.

Література:

1. Війна 2022: щоденники, есеї, поезія : антологія. Львів : Видавництво Старого Лева; Варшава : «Нова Польща», 2023. 440 с.
2. Кононенко В. Концепти українського дискурсу : монографія. Київ – Івано-Франківськ, 2004. 248 с.
3. Загнітко А. Класифікаційні типології концептів. *Лінгвістичні студії*. 2010. Вип. 21. С. 12–21.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ VS. ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ: КОНКУРЕНЦІЯ ДВОХ КОНЦЕПТІВ

Харитонов С.О.

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
s.o.harytonov@nlu.edu.ua*

Рубашенко М.А.

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
m.a.rubaschenko@nlu.edu.ua*

(Дослідження за грантової підтримки НФДУ, проект № 2021.01/0106)

1. Уважається, що питання кримінального переслідування за співпрацю з окупантом і питання деокупації території та її реінтеграції (а також реінтеграції населення) міцно переплітаються одне з одним, є невіддільними. Ми погоджуємося з тим, що зв'язок між ними безперечно існує, але разом з тим його не варто гіперболізувати. При цьому зв'язок цих питань між собою головно проявляє себе при їх розгляді у світлі запровадження механізму перехідного правосуддя (transitional justice) чи окремих його елементів.

У доповіді Генерального секретаря ООН окреслюються загальні контури поняття перехідного правосуддя, під яким розуміється комплекс судових і не судових процесів та механізмів, пов'язаних зі спробами суспільства подолати тяжкі наслідки широкомасштабних порушень в минулому з метою забезпечити підзвітність, справедливість та примирення, які включають зокрема дії з судового переслідування, відшкодування шкоди, встановлення фактів, інституційних реформ тощо [1, с. 4]. Перехідне правосуддя – це комплекс принципів, процесів, заходів і практик, спрямованих на відновлення справедливості щодо жертв широкомасштабних або систематичних порушень прав людини, створення умов і можливостей для миробудівництва в постконфліктний період або в період трансформації політичних систем в авторитарних державах [2, с. 137].

У контексті перехідного правосуддя, пов'язаного з конфліктом, як правило, про